

Роботящим умам,
Роботящим рукам
Перелогі орать,

Думать, сіять, не ждуть
І посіане жать
Роботящим рукам.

Т. Шевченко

За наукові КАДРИ

Орган парткому, ректорату, комітету ЛКСМУ та профкому
Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова

№ 8 (667)

П'ятниця, 10 березня 1961 року

Ціна 2 коп.

ВЕЛИКИЙ КОБЗАР

Шевченко завжди належав і належить трудовому народові. Гнівна і любляча муза полум'яного Кобзаря стала невідступним супутником трудящих мас у дні горя і радощів, поразок і перемог. Навіть у найтяжчі дні народного лихоліття він не припиняв своєї задушевної розмови з народом.

Чорні зловісні крила двоголового орла, розпластані над просторами імперії, сіяли морок і сваволю. Царські саграти переслідували рідне слово. В країні панувала майже суцільна неписьменність. А Шевченко продовжував говорити.

Слухаючи «Катерину» в убогій селянській хаті, трудівниця обливалася гіркими сльозами, гарячими і спопеляючими від прокляття тим, хто калічить людське життя. Від страшних і ніжних «Гайдамаків» зашкарублі долоні трудівника стискалися від гніву, а серце просило благородної помсти гнобителям і кривдникам. І як добре сказано, що Шевченко — один з передтеч і поборників остаточного визволення людства.

Жовтень, здійснюючи відвічні мрії трудящих мас, здійснив і світлу мрію невмирущого Кобзаря, який своїм огненним словом сприяв визріванню серед народу революційної свідомості. «На оновленій землі» «врага не стало супостата», і «в сім'ї вольній, новій» відбулася повторна зустріч народу з своїм найулюбленішим співцем. Бойові традиції Шевченкової поезії живуть і діють не лише в українській, а в усій багатонаціональній радянській літературі. Шевченко — наш! Ми любимо

мо гнівного Кобзаря за те, що його огненне слово в часи тяжкого гніву і жорстоких переслідувань кликало в сльозах і крові народній «всіх імператорів з дітьми і внуками втопить». Ми любимо великого співця народного за те, що він був братом і другом російських революційних демократів. Нам близький і рідний Шевченко як революціонер-інтернаціоналіст, син великої сім'ї народів, мужній захисник всіх пригнічених свого часу.

Все страдницьке життя поета пройняте полум'яною вірою, що прийде час, коли

Оживуть степи, озера,
І не верстовії,
А вольнії, широкії
Скрізь шляхи святії
Простеляться...
І пустиню опанують
Веселії села.

Це була натхненна мрія борця. «Русской земли человек замечательный, як сказав про нього Некрасов, був весь в майбутньому. І ми, люди соціалістичної епохи, сини і дочки «сім'ї великої, сім'ї вольної, нової» схилиємось перед безсмертям Кобзаря, який все своє життя віддав боротьбі за щастя народу.

ВІДЗНАЧАЄМО ЮВІЛЕЙ ШЕВЧЕНКА

В ці березневі дні слово і слава Шевченка лунають скрізь в клубах, залах і театрах нашої країни. Вільні народи Радянського Союзу разом з усім прогресивним людством світу відзначають 100-річчя з дня смерті полум'яного поета-революціонера.

Студенти і співробітники університету заповнили великий

актовий зал. Урочистий вечір, присвячений пам'яті поета, відкривав ректор університету проф. І. О. Юрженко. З доповіддю «Тарас Григорович Шевченко — борець за волю народу» виступив зав. кафедрою української літератури доц. Г. А. Вязовський.

Великий тематичний концерт,

підготовлений силами художньої самодіяльності, був тепло сприйнятий присутніми. Особливе враження справив виступ новоствореної капели бандуристів (хормейстер — В. М. Лугovenko, керівник інструментальної групи — І. Я. Шаргородський, керівник групи баяністів — К. В. Кондратьєв).

Вчений, товариш, громадський діяч

Катерина Антонівна Позігун працює в фізичному інституті. Її наукова робота найтіснішим чином пов'язана з запитами техніки і виробництва. Катерина Антонівна взяла діяльну участь в створенні приладу для визначення корозійності ґрунту. Цей прилад був представлений на виставці передового досвіду народного господарства в Києві. Зараз Катерина Антонівна виконує цілий ряд робіт, які мають велике наукове і практичне значення.

Але Катерину Антонівну знають не тільки як доброго вченого, але і як чуйного товариша, вимогливого до себе і до інших, принципово

людину. Вона користується повагою і любов'ю товаришів.

Катерина Антонівна виконує велику громадську роботу. Свого часу вона працювала секретарем партійного бюро університету. Зараз вона — член партійного бюро. Керує студентським науковим товариством. Недавно в Москві відбулася виставка наукових студентських робіт. Роботи наших університетських авторів одержали там високу оцінку. Це краща нагорода і Катерині Антонівні, як керівнику товариства.

К. К. ДЕМИДОВ,
В. В. МІХО.

ЖИТТЯ

Карпати. 1944 рік. Прохолодний жовтневий вечір. В небі повільно плывуть облямовані багрянцем хмари. Сонце сідає за гори, що тягнуться далеко на захід, зсезаючи в голубому серпанку.

Як вогненний вал, котяться війська героїчної Радянської Армії все далі на захід. І ось вони вийшли до кордонів Чехословаччини.

7 березня 1961 року у Великому актовому залі університету відбувся урочистий вечір, присвячений Міжнародному жіночому святу.

На вечорі з теплим, задушевим вітанням виступив ректор універ-

З ПОВАГОЮ, З ПОШАНОЮ

Дихання весни відчувається скрізь. І як добре, що Міжнародний жіночий день люди відзначають саме в дні весни.

...Ліда Мельничук. Важко знайти людей, які б не знали її. В минулому році вона закінчила фізико-математичний факультет. Вступила до аспірантури. Вчиться за індивідуальним планом. Роботи у неї надзвичайно багато. Вільних днів у дівчини не буває. Не жарти: до 1 вересня скласти кандидатський мінімум. А потім!.. Потім робота над темою дисертації. Тема цікава. Вона зв'язана з проблемами наукової фотографії.

На її плечах художня самодіяльність, організація вечорів... Зрештою, перерахувати все дуже важко.

Та дівчина встигає скрізь.

...Ліда Бабич — комсорг третього курсу українського відділу філфаку. Вона не виступає з красними речами на зборах, терпляче і вдумливо конспектує лекції, завжди виступає на семінарських і практичних заняттях. Звичайний, можуть сказати, студент, з тих, які всіх бояться і намагаються точно додержувати правил, ні з ким не

Звільнено перше словацьке село, розташоване в 800 метрах від кордону. Закінчено бій...

По звивистій гірській дорозі повільно посувається візок. На візку я, поранений. Втрачено багато крові. Поступово згасає свідомість, згасає, як кривавий захід сонця в горах...

Зовсім поблизу розташувався в гірському лісі медсанбат.

Тяжко поранений уже не подає ознак життя. Але санітар Єфремич.

СОЛДАТА

мич, 60-річний дідусь, продовжує шлях. Ось і медики.

— Здорово, товариші!

— Добрий вечір, батьку! — привіталися з Єфремичем.

— Що за поранений? Що з ним?

— Та ось, автоматник, з роти Маркова, ногу відірвало. Здається, помер уже, а бідолаші всього 19 років, — відповідав лікареві Єфремич.

Капітан медичної служби військовий лікар Лідія Іванівна Гаврилова, підійшовши до підводи, взяла пораненого за руку. Минає кілька довгих хвилин.

— Пульс вже не прощупується. Якби дістати кров, ми б спробували повернути йому життя. Але

псувати відносин. Але це не так. Ліда надзвичайно принциповий секрета. Коли треба, вона може виступити і проти найближчої подруги. Сказати коротко, але так, що слова доходять до серця.

— Хороший комсорг у нас, — кажуть третьокурсники.

Ю. ШЕПЕЛ'ЄВ.

Скромна трудівниця

1920 рік був знаменним в житті Лідії Валер'янівни Носкової. В цьому році вона вперше переступила поріг Одеського університету. З тих пір вона беззмінно, ось уже чотири десятиліття, працює в університеті, зріднилася з ним, посправжньому полюбила його.

Лідію Валер'янівну Носкову добре знає не одне покоління студентів, викладачів, співробітників. Знають, як прекрасного, акуратного, старанного працівника, доброго товариша.

В цьому році вона відсвяткує своє шістдесятип'ятиріччя. Побажаємо ж їй всього найкращого.

В. ВАЩЕНКО.

всі запаси витрачені, — додав лікар.

— Візьміть у мене! — рішуче сказала молода красива дівчина у формі старшини медсанслужби Тося Бойко.

ВРЯТОВАНО

— Я теж даю стакан крові, — сказала медсестра Ліда Іванова.

— Не можна втрачати ані хвилини. За роботу, товариші, — говорить лікар.

І почалась боротьба за життя... — Сестра, хлороформу! Почнемо операцію, у пораненого гангрена. Всю ніч люди в білому не відходили від операційного стола. На світанку лікар закінчив четверту операцію.

Протягом місяця велась боротьба за життя. Смерть була переможена.

Прошло вже немало часу. Багато чого в пам'яті стерлось, але якою вдячністю і теплою я згадую чудову Тосю Бойко з Луганської області, Лідю Іванову з Москви, Лідію Іванівну Гаврилову з Ленінграда. Чи можна забути наших славних дівчат і жінок, які разом з нами ділили всі негоди та труднощі фронтового життя.

М. Д. ДИХАН.

ВІДБУВСЯ УРОЧИСТИЙ ВЕЧІР

ситету професор О. І. Юрженко.

Учасників урочистого вечора вітали піонери Центрального району міста Одеси та студенти країн народної демократії, які навчаються в нашому університеті.

На честь 8 березня кращі з кращих жінок університету були нагороджені почесними грамотами і одержали цінні подарунки. Вечір закінчився великим концертом.

1861 ВЕЛИКИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ПОЕТ

«Заборона шанування Шевченка була таким чудовим, прекрасним, на рідкість щасливим і вдалим заходом з точки зору агітації проти уряду, що кращої агітації і уяви собі не можна. Я думаю, всі наші найкращі соціал-демократичні агітатори проти уряду ніколи не досягли б за такий короткий час таких заморочливих успіхів, яких досяг у протиурядовому розумінні цей захід. Після цього заходу мільйони і мільйони «обивателів» стали перетворюватися в свідомих громадян і переконуватися в правильності того вислову, що Росія є «тюрма народів».

В. І. Ленін.

«Тарас Григорович Шевченко близький і дорогий усім народам нашої великої Батьківщини тому, що він у своїх творах виражав думи не тільки української бідноти, але і думи трудящих усіх націй».

М. С. Хрущов.

«Про поетичний талант Шевченка може бути тільки одна думка: покійний Тарас Григорович належить до числа найбільш народних поетів, яких тільки знає всесвітня історія літератури».

Г. В. Плеханов.

«...Великий Шевченко тим, що він поет української нації, але ще більше тим, що він поет народний, а над усе тим, — що він поет глибоко революційний і по духу своєму соціалістичний».

А. В. Луначарський.

«...Коли у поляків з'явився Міцкевич, їм уже не потрібні стали поблажливі відгуки якогось французьких чи німецьких критиків: не визнавати польську літературу означало б тоді виявляти власну дикість».

Маючи тепер такого поета, як Шевченко, малоруська література теж не потребує нічної ласки».

М. Чернишевський.

«Він (Шевченко) — поет цілком народний, такий, якого ми не можемо вказати у себе... Він вишшов з народу, жив з народом, і не тільки думкою, а й обставинами життя був з ним міцно і кровно зв'язаний».

М. О. Добролюбов.

«Він тим великий, що він цілком народний письменник, як наш Кольцов; але він має далеко більше значення, ніж Кольцов, оскільки Шевченко також політичний діяч і борець за свободу».

О. І. Герцен.

ШЕВЧЕНКО—НАШ!

Вже з перших днів встановлення радянської влади, в умовах напруженої боротьби з внутрішньою контрреволюцією та іноземними загарбниками Комуністична партія очолила пропаганду класичної спадщини. В партійних документах, у виступах і статтях В. І. Леніна систематично наголошувалося на тому, що будівництво нової, соціалістичної культури може бути успішним тільки на основі поєднання кращих традицій минулого з революційним новаторством.

На засіданнях ЦК і Радиаркому тих бурхливих років, поряд з обговоренням становища на фронтах, ставилися найрізноманітніші питання, зв'язані з пропагандою цінностей світової культури. Так, 30 липня 1918 року Рада Народних Комісарів, перед тим як винести рішення про створення Вольської флотилії, розглянула проект побудови пам'ятників великим діячам соціалізму, науки, літератури і мистецтва. В списку видатних і славетних імен стояло і ім'я великого сина українського народу — Т. Г. Шевченка.

Вказівки В. І. Леніна про значення класичної спадщини відіграли виняткову роль для української радянської літератури, що народжувалася в особливо складних умовах напруженої класової боротьби.

Особливо впертою була боротьба навколо імені Шевченка. Націоналістична буржуазія прагнула використати популярність Кобзаря серед найширших верств українського народу в своїх сугубо класових цілях. Всляк спотворюючи спадщину поета, буржуазно-націоналістичні літератори намагалися створити своєрідний націоналістичний «культ Шевченка», проголосили «батька Тараса» «речником загальнонаціоналістичної ідеї».

Для них великий співець горя і гніву народного був несприятливий ні революційною пристрастю, ні соціальними мотивами, ні народністю стилю. І в той же час вони не хотіли та й не могли залишитися без шевченкового авторитету. Вони «підносили» поета як співиця буржуазно-націоналістичної «неньки України».

Але ніщо — ні буржуазно-націоналістична фальсифікація творчості Шевченка, ні погромницькі наміри українських футуристів з їх закликами віднести поета на «катафалк мистецтва», ні убогий примітивізм вульгарних соціологів — не могло відірвати від трудя-

щих мас його співця, виразника його дум і сподівань. Революційний народ, ставши законним спадкоємцем і продовжувачем демократичної культури минулого, взяв з собою в новий соціалістичний світ великого Кобзаря, захистив його від зазіхань з боку ворожого табору, зберіг чистоту і незаплямованість величній Шевченковій спадщини.

Уряд Радянської України спеціальним рішенням оголосив дату народження поета днем всенародного свята. Ім'я Тараса Шевченка було присвоєно театрам, школам, культурно-освітнім закладам. У надзвичайно важких умовах громадянської війни, коли не вистачало ні паперу, ні металу, ні друкарських машин, були здійснені перші радянські видання творів поета.

Шевченкові твори стали благодатним матеріалом для театральних інсценізацій. Особливо великим успіхом користувалися «Гайдамаки», що були так співзвучні настрою і почуттям повсталого революційного народу.

Пісні на слова Шевченка співали під час революційних маніфестацій. Словами з віршів великого Кобзаря говорили на революційних мітингах. Шевченків «Заповіт», поруч з «Інтернаціоналом» і «Марсельезою», став найпопулярнішою революційною піснею років громадянської війни та іноземної інтервенції.

Голос поета лунав з шпальт червоноармійських газет. Шевченкові твори користувалися великим авторитетом в діючих червоноармійських частинах. Так, поезія українського Кобзаря міцно увійшла в культуру і побут радянських військ під Царищином.

Колись Едуард Багрицький, висловлюючи почуття того поетичного покоління, якому довелося брати участь в боях за встановлення радянської влади, писав:

Я мстив за Пушкина
под Перекопом,
Я Пушкина через Урал пронес,
Я с Пушкиным шатался
по окопам,
Покритый вшами, голоден
и бос.

Цими ж словами червоноармієць українських фронтів в роки громадянської війни міг би сказати і про Т. Г. Шевченка. До великого українського поета звертали своє перше поетичне слово ті безіменні співиці революції, її рядові солдати, які, ховаючись за псевдонімами,

друкували свої вірші, писані як українською, так і російською мовами, в численних армійських газетах.

В одному з них, надрукованому на шпальтах газети царинського фронту «Солдат революції», невідомий автор, складаючи гімн «песню труда», «создателю чуда — «Кобзаря», зі схвильованою проникливістю і ширістю звертався до Т. Г. Шевченка:

Работы много,
Целая груда.
Работать трудно
Нам без вас.

Поет-червоноармієць, усвідомлюючи значення Шевченкового слова в боротьбі за новий, соціалістичний світ, висловив від імені

молодого поетичного покоління ділове ставлення до творчої спадщини великого Кобзаря. Значно пізніше, напередодні Вітчизняної війни, Павло Тичина промовить крилату фразу:

Нам треба голосу Тараса.
Зично
Щоб прозвучать про наш
могутній день.

Слова видатного поета Радянської України неначе перегукуються з словами невідомого початківця, промовленими на зорі нашої радянської епохи. І в цьому великий смисл. Поезія Шевченка — жива, діюча, вічно молода. Її люблять, шанують, бережуть всі народи Радянського Союзу.

Доц. М. ЛЕВЧЕНКО.

ДОВЖЕНКО І ШЕВЧЕНКО

Велике породжується великим. Велике живе у великому.

Шевченка є багато малих наступників. Але голос його (ви пригадуєте тичинівське «нам треба голосу Тараса!»?), голос його грімить у творах лише великих.

Для великого кінодраматурга Довженка Шевченко — «великий патріот українського народу, батько його поезії, його добрий геній». Є у цьому визначенні особливе, довженківське: добрий геній народу. Відомо, що слово «добрий» у мові Довженка має узагальнююче, глибоко гуманістичне значення. Як і Шевченко, український кінодраматург виховує своїм мистецтвом людей могутніх і красивих, що люблять і творять усе добре на землі і нищать все, що осквернює життя.

Про любов Довженка до безсмертного Кобзаря свідчать не тільки статті «Душа народна неподоланна!», «Народні лицарі», «Велике братерство», не тільки записи в щоденниках. Образи Шевченка, ремінісценції з його творів супроводять увесь творчий шлях режисера, кінодраматурга і публіциста. Можна пригадати «правнуків поганих» — цим образом Довженко добуває українських буржуазних націоналістів; можна нагадати, що від «Землі» до «Поєми про море» лунає у творах Довженка «Заповіт» і «Рева та стогне Дніпр широкій», що у першій кіноповісті «Арсенал» є символічний епізод, в якому Шевченко раптом оживає на портреті і, висунувшись з рамки, плює в лампадку націоналіста, що гугнявив «Ще не вмерла».

Та справа не тільки в цьому. Той, хто читав статті і новели

Довженка, написані у війну, хто знає монологи його героїв, мимоволі пригадає інвективи «Кавказу». «І мертвим, і живим...». Своїми могутніми й мінливими ритмами, повторами, своїм навальним, як обвал, словом ліро-епічні поеми в прозі Довженка близькі до пристрасних дум Шевченка, що їх він називав «огнем-сльозою».

Як художні натури, Шевченко і Довженко були людьми могутнього темпераменту і майже жіночої вразливості. Обидва не боялись високих слів і романтичних перебільшень. Шевченко порівнює каторжанина Варнака з статуєю Мікельанджело «Мойсей-боговидець», кріпачку — з жінками Рафаеля. Для Довженка голова колгоспу — Мойсей корейка Юля — Сікстинська мадонна, колгоспник — немов апостол благодорства з картини Ель-Греко. Обидва творили портрети своїх героїв за законами випробуваної часом краси.

І Шевченко і Довженко стали неперевершеними майстрами неімовірних контрастів, через які відтворюється життя у всіх його графічних і смішних суперечностях, у всій його багатогранності й мінливості (порівняйте «Гайдамаків» і «Повість полум'яних літ»).

Від Шевченка до Довженка пройшла ціла епоха. На оновленій землі зникли царі і супостати. Виросли нові люди, про яких мріяв Шевченко. Тоді він возвеличував «малих німих рабів». Довженко в наш час возвеличує вільних «великих малих людей соціалізму». Цим обидва митці — Кобзар і поет кіно — близькі і дорогі кожній людині.

В. ФАЩЕНКО.

РЕВОЛЮЦІОНЕР-ДЕМОКРАТ

1961

СПАДКОЄМЦІ І ПРОДОВЖУВАЧІ
ТРАДИЦІЙ ШЕВЧЕНКА

Українська радянська література по праву є спадкоємницею кращих надбань класичної літератури. І в цій скарбниці поетичної майстерності почесне місце належить Шевченкові.

Намагання наслідувати Шевченка помітне було в багатьох поетів дожовтневої літератури, але зводилося воно до сліпого копіювання, до епігонства. І. Франко першим різко засудив це явище в українській поезії, зарахувавши до епігонів Кобзаря і такого поета, як П. Куліш, що претендував на славу Шевченкову після його смерті.

Не наслідувати великого поета, а творчо використовувати його поетичну спадщину, вчитись у нього поетичної майстерності, дбаючи про власний поетичний голос — ось вірний шлях освоєння класики. І цим шляхом пішли в українській дожовтневій поезії кращі поети. «Якщо нудні епігони Шевченка до невпізнання змінили характер його вірша — їм здавалось, що їхні шарманочні хоріє і є «шевченківський розмір» — і цілком витравили в своїх творах ідейний дух «Кобзаря», — то такі творці, як Леся Українка, як Іван Франко, йдучи зовсім самостійними шляхами, органічно засвоїли й розвинули славні шевченківські традиції», — писав М. Рильський.

Цим же шляхом освоєння спадщини Шевченка, як і кращих надбань російської та інших літератур, при наповнених навчаннях майстерності, і виробленні власного стилю, власного голосу, пішли кращі письменники після Жовтневої революції. Радянські поети по праву справжніх спадкоємців беруть на озброєння творчість Шевченка, як і все передове, прогресивне, високомайстерне, що було створене в попередні епохи. Нема в українській радянській літературі жодного більш-менш відомого поета старшого, середнього і молодшого покоління, на якому б не позначилась тією чи іншою мірою

творчість полум'яного Шевченка. І Павло Тичина, і Максим Рильський, і Володимир Сосюра, і Микола Бажан, і Андрій Малишко, і поети, твори яких з'явилися в часи Великої Вітчизняної війни та в післявоєнний період — Платон Воронько, Дмитро Павличко та інші відчують «на своєму чолі дотик гарячої долоні Тараса Григоровича».

Особливо завдячує Шевченкові видатний майстер художнього слова поет-академік М. Рильський. Невипадково називає він Шевченка поряд з Пушкіним і Міцкевичем в числі найсвятіших імен трьох своїх учителів. М. Рильський присвятив Шевченкові декілька своїх поезій, в багатьох творах є згадки про Кобзаря, ремінісценції, викликані його полум'яними рядками, художніми образами. Іноді М. Рильський вдається до прямого цитування, а також до перефразування слів Шевченка, часто супроводжує свої поезії епіграфами з Кобзаря. Повів Шевченкового духу відчутний на численних поезіях радянського поета. І разом з тим — це творчість цілком оригінальна, це той приклад творчого навчання, до якого повинен прагнути кожний поет.

М. Рильський наділений багатством поетичного голосу, що поєднує глибоке знання творчості своїх попередників, високу поетичну майстерність щодо форми з сучасним звучанням. Його поезії зрідні з високим класичним зразком своєю поетичною довершеністю і разом з тим вони сучасні за ідейною спрямованістю, за тематикою. На шляху до цієї поетичної майстерності М. Рильський, як і Павло Тичина та інші поети, вчився у великого Шевченка, творчість якого була, є і надовго ще залишатиметься оплодотворяючим началом поезії. «Кобзар» Шевченка для поетів — настільна книга, бо для кожного він — великий вчитель.

П. ДАНИЛКО.

ОСНОВОПОЛОЖНИК УКРАЇНСЬКОЇ
ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

Літературна мова — це вища форма вияву загальнонародної мови народності чи нації. Основна функція літературної мови — найефективніше обслужити всі сфери діяльності суспільства, передусім виробничу, громадсько-політичну і культурне життя суспільства. Кожна літературна мова має обов'язкові для всіх членів народності чи нації лексичні, граматичні, орфографічні і правописні норми.

Всі письменники дошевченківської доби, хоч і писали свої твори українською мовою, проте використовували скарби української національної мови далеко неповно, необ'єктивно і однобічно. До того ж, чимало письменників цієї епохи передусім орієнтувались на мову свого місцевого діалекту, його лексичні і граматичні норми часто намагались видати за норми всієї української літературної мови.

Т. Г. Шевченко, як революціонер-демократ, як воістину народний поет, перший із письменників XIX ст. використав у своїх невмирущих поезіях не мову якогось окремого місцевого діалекту, а загальнонародну українську національну мову. До того ж він її не копіював, не використовував її, як його попередники, по-натуралістичному, а свідомо відбрав з неї все найкраще, все те, що найоб'єктивніше, найточніше і найемоційніше відбивало життя соціально-національно гнобленого українського народу. Тільки в мовній практиці Т. Г. Шевченка лексичні і граматичні норми загальнонародної української національної мови вперше знайшли своє найповніше і найпоширеніше втілення. Навіть найважливіші дослідники у всій поетичній спадщині Т. Г. Шевченка виявили до 20 місцевих діалектних слів, як, напр., *файда* — батіг, *руна* — луна, *рос. эхо* і зовсім небагато фонетичних та граматичних діалектизмів.

Таким чином, значення Т. Г. Шевченка в історії розвитку укра-

їнської літературної мови полягає в тому, що він перший з-посеред українських письменників найповніше і найоб'єктивніше використав скарби української національної мови, зробив українську літературну мову здатною до глибоких та історично правдивих узагальнень і заклав міцні основи для вироблення єдиних загальнообов'язкових лексичних і граматичних норм української літературної мови. Мовна практика Т. Г. Шевченка показала українському народові, як і іншим народам світу, що українська мова здатна «людське серце пробивати, людські сльози проливати» і огнем невидимим пекти замерзлі душі.

Натуралістичне копіювання української народної мови письменниками 20—30-х років XIX ст. було однією з причин полеміки навколо питання: чи може бути українська мова літературною мовою. Мовна практика Т. Г. Шевченка зняла це дражливе питання.

Маючи такого поета, як Т. Г. Шевченко, — писав М. Г. Чернишевський, — ні українська література, ні українська мова вже не потребують нічийої ласки. А на питання, чи здатна українська мова бути літературною, М. Г. Чернишевський відповідав: «Та хіба слід мати тут будь-який сумнів? Та хіба є на світі будь-яка мова чи будь-яке наріччя, що не дістане вишого літературного розвитку, коли плем'я, що говорить ним, матиме, відповідно до свого розвитку, потребу в літературі?»

Але значення Т. Г. Шевченка в історії української літературної мови полягає і не тільки в цьому. Його мовна практика визначила і дальші шляхи розвитку української літературної мови, зокрема шляхи її лексичної і граматичної нормалізації на базі південно-східного наріччя — основи української національної мови, а не на базі південно-західного наріччя.

Доц. А. А. МОСКАЛЕНКО.

КОС-АРАЛ... 1849 РІК...

Самотні, тяжкі роки заслання... Він жадав помсти, священної помсти за свій уярмлений народ, за край свій рідний, матір Україну...

Пеку на ненависть до недолідків, які, як п'явки, п'ють кров з його землі, породжувала в його серці ніжну, батьківську любов до людини — людини, що в наймах виросла, в наймах і вмирала... Кожен його вірш — це не тільки творіння великого митця, але й дихання прекрасної людини, з серцем — невичерпним джерелом любові й ненависті. Життя заради щастя людей — ось те, для чого варто жити!

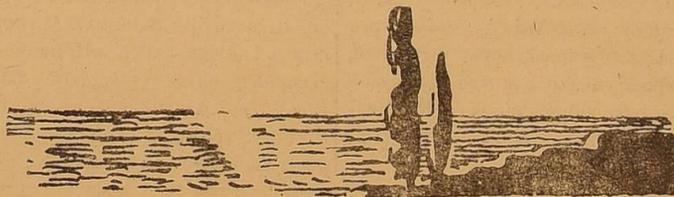
Ось воно безсмертя Т. Г. Шевченка, геніального сина землі української:

«...Добре жить
Тому, чия душа і дума
Добро навчилася любить,
Не раз такому любо стане,
Не раз барвінком зацвіте!»

Ці рядки написані в тяжкі роки заслання.

«Кобзар» Шевченка для мене — книга цікава і корисна. Який би не був настрій — завжди в ньому знайдеш відповідь своїм почуттям. Найцінніший подарунок життя — молодість — не кидає тебе ніколи, якщо мета твого життя — нести щастя людям! Цей заповіт великого поета пронесу через все життя.

Людмила ЛЯШЕВСЬКА,
студ. II курсу
філологічного факультету.

«Шевченко, Пушкін, Міцкевич — люди, які втілюють дух народу з найбільшою красою, силою і повнотою».

М. Горький.

«В своїх поемах «Сон» і «Кавказ» (Шевченко) показав у Росії образці політичної поезії, показав також для всіх будущих поетів дорогу, якою слід ступати на тім полі, та основу, з якої треба виходити».

І. Франко.

«Твори Шевченка переживуть віки і вічно будитимуть в серцях людей благородні великі почуття...»

Я схилиюсь перед Шевченком — поетом, послідовним борцем за щастя людини.

У Шевченкові я бачу і відчую всю красу людської душі, це справжній співець свого народу».

К. Станіславський.

«Його поезія, надзвичайно суб'єктивна, тісно пов'язана з його життям і становить нероздільне з ним ціле. Але у вияві тих особистих переживань відчувається зібрана колективна душа українського народу, який немовби уповноважив Шевченка втілитися в нього, щоб розповісти світові про його долю і його страждання, осяяти світлом поезії те, що ховалося у душі народу».

Ст. Чилингиров.

(Болгарія).

«Тут перед нами блискучий приклад народної поезії, що сягає корінням у народний ґрунт, і в той самий час глибоко сучасної і воєвничо-актуальної...»

Скільки повчально для нашої літератури, для наших поетів, що створюють нову соціалістичну поезію, у творчості Шевченка!».

Франтішек Нечасек
(Чехословаччина).

«Його балади, без сумніву, найпрекрасніші і найбільш щирі з тих, які тоді створювали в Європі, відзначаються безпосередністю вражень і глибоким відчуттям природи. Шевченка можна сміливо поставити в ряд кращих поетів свого часу».

Владислав Оркан.
(Польща).

«Тарас Шевченко був для Малоросії їхнім Данте».

Дюран.
(Франція).

«Шевченко... піднявся на величезну височину порівняно з тодішньою малоросійською поезією, хоч і він був насамперед народним поетом».

Георг Брандес.
(Данія).

Мій улюблений герой

У кожного із нас є свій улюблений герой. Я люблю Ярему з поеми Т. Г. Шевченка «Гайдамаки». Мене чарують героїчне і щире серце цього наймита і похпача, його думки і почуття, що звернені не лише до покритих, поневолених земляків, але й до всіх чесних і добрих

людей, що ненавидять несправедливість, кому дорогі свобода і правда, хто готовий до боротьби за щастя сотень мільйонів простих людей всіх країн світу.

С. АЛБУ,
студент III курсу
географічного факультету.

Тарас в лівреї

Коли рабів німа отара
Пройшла селом неначе хмара,
Пройшла і зникла...

Так ідуть

В зажурі чорній чорні діти,
Як матір у труні несуть
Сусідські руки... То іде
На поле панське, на покуту
Німе село. Та чом не чути?
Хоч пісню-стогін би почути.

Невже й її, одну немертну,
До ложа смертного прикуто?!

Чи й нашу правду розіпнуто
Десь на підземному хресті?!

Раби мовчать... Неправда п'яна,
Немов повія, годить пачу.

Усі пройшли. Село ожило
Дитячим сміхом (тільки діти
Могли сміятись і радити,
Щоб люди не забули віхи
На день спасенний). Три лакеї,
Його прибравши у ліврею,
Появлять пачу.— Подобає
Пому якраз оце одіння,—
Сказали втрех.— Лише не знає
Лакейських усмішок. Навчим
Його премудрої науки,
Аби він не мужичі руки,
А панські ноги цілував.

Ви навчите, ледачі мізки,
Де думці навіть не судилось
За гостя бути. Й він навчить,
Навчить того, що вам
й не снилось!

Навчить німих святої мови,
Щоб правду воскресити знову,
Щоби глупоту схоронити.

Та хай росте, щоб спокій
міг проклясти
І праведним вогнем на враже
серце впасти.

В. ЯВОРОВСЬКИЙ.

ГНІВ ПОЕТА

В час, коли на багату українську землю впала чорна тінь фашистської свастики, Тарасів полум'яний гнів, його любов і ненависть стали на боротьбу із звіром.

...Воїн іде на фронт. Серед інших небагатьох солдатських речей в його мішку за плечима — «Кобзар». Незламний дух поета, великого борця проти несправедливості і наруг над рідним народом, ведуть його на бій.

Через декілька хвилин відходить поїзд на фронт. Гвардії лейтенант Березовський поспішно робить свій запис в книзі відвідувань Будинку-музею Т. Г. Шевченка:

«Відвідавши музей Т. Г. Шевченка, з великим хвилюванням вклоняюся перед його волею в боротьбі з ворогом. Відіжджаю на фронт. Мститись буду над німецькими варварами».

...З якою любов'ю до поета і гнівом до ворогів робить свій запис група офіцерів:

«Приїхавши в Київ, ми відвідали Будинок-музей Т. Г. Шевченка, щоб вшанувати пам'ять поета. Серце стискає біль і сповнює великий гнів, коли згадаєш, що в кімнаті, де жив Шевченко, топталась німецькі чоботи, що мерзенний ворог ганьбив нашу святиню».

«Кати, кати, людодіи» — ці слова поета звучать в наших серцях і закликають до помсти».

...Та-ра-сів гнів! — вистукували колеса поїздів, що йшли на фронт. Та-ра-сів гнів! — гриміли кулеметні бійців.

Це Тарасів гнів підіймав воїнів в атаку і разом з ними брав Берлін.

И. СЛОВАК.

ЙОГО СЛОВА

Єдину віху, скарб нетлінний
України — пісню солов'їну —
Годований сатрап-капрал
Зіслав в пустельний Кос-Арал,
Щоб не думала в рідній хаті,
Дратуючи отих пихатих
Панів лукавих; щоб про долю,
Окрадену козацьку волю
Вона ніколи не співала;
Щоб не вертала з Кос-Аралу
До волі кликати святої,
Гострить сокиру та до бою
За неї стати. О, наївний!
Вона ж, як правда та нетлінна,
Неслась з глухого каземату,
Лунала крізь тюремні ґрати,
Доносились з чужого краю:
«Караюсь, мучуся, але
не каюсь!»

Ідуть Тарасові слова
Рабам підмогу подавать.
То не слова — то сльози й гнів.
Закайданованих рабів.
То зненависть і боротьба
Правдоборонця — не раба.
То мудрий голос давнини:
— Людино, бога проклені!
То поклик у похмурі дні:
— Блудливих винищити панів!
То голос мужній на зорі:
— Нащо здалися вам царі?
В своїх сльозах їх утопіть —
І правда опромінить світ!
Ідуть у світ його слова
Рабам підмогу подавать.

В. ЗІНЧЕНКО.

А кропилом будем, брате,
Нову хату вимітати.

Т. ШЕВЧЕНКО.

Воно на прою з тобою стало,
Вогнем у гніві запалало,—
Й пішли за ним твої раби.
Твоїх помазанників бити,
Топити їх в сльозах недолі,
Пролитих з їх лихої волі.
І утопили! Замели
Кропилом хату та зняли
Зі стін явленних, у печі
Спаливши з ними всі плачі.
І посвітліла їхня хата,
Й вони вже більше не раби,
А правдосяйної доби
Сини усміхнені й багаті.

В. ЗІНЧЕНКО.

Народна легенда про Шевченка

«Одного дня по алеї ягожинського парку йшов молодий чоловік років тридцяти. Побачивши людину, яка старанно працювала, він зупинився і сказав:

— Що робиш, чоловіче?
— Як бачите, листя мету.
— Навіщо ж, однаково нападає.
Панський слуга важко зітхнув:
— Пан казав, щоб жодного ли-

сточка не було на алеї.
Тарас Григорович поглянув у далечині і, подумавши, сказав:
— Не сумуй, чоловіче, настане час, і будемо мести панів, як оце листя.

Наймит довго дивився велід невідомій людині, яка була одягнена по-панському, а говорила просто, по-народному.

КНИГА НАРОДУ

З 1917 по 1960 рік твори поета видавалися на Україні 258 раз тиражем близько 8 мільйонів примірників. Цікаво, що за 77 дореволюційних років тираж всіх видав творів Т. Г. Шевченка в Росії і за рубіжком становив лише 847 тисяч примірників.

Особливо великим тиражем ви-

дається «Кобзар». За роки Радянської влади на Україні він виходив 53 рази тиражем близько 2 мільйонів примірників.

Російською мовою вірші українського поета за роки Радянської влади видавалися тиражем біля 4 мільйонів примірників.

В ДЕРЖАВНОМУ МУЗЕЇ Т. Г. ШЕВЧЕНКА

В зв'язку з сторіччям з дня смерті великого сина українського народу — поета-революціонера Т. Г. Шевченка, посилюється інтерес до вивчення його безцінної творчої спадщини.

Ще на початку нового навчального року кафедра української літератури накреслила ряд заходів, спрямованих на поглиблене вивчення творчості Кобзаря студентами філологічного факультету. Збільшено кількість лекційних і практичних годин на відповідні теми, введено ряд спецкурсів і спецсеминарів, на шевченківські теми студенти виконують значну кількість курсових і дипломних робіт.

Музейна практика студентів 5-го курсу українського відділу у цьому році теж присвячена творчості народного поета. Студенти провели її в Державному музеї Т. Г. Шевченка у м. Києві.

Відкритий 24 квітня 1949 р. за постановою Ради Міністрів Української РСР і ЦК КП України, Державний музей Т. Г. Шевченка є величезним пам'ятником геніальному поетові. У 22-х залах музею зібрано літературу і образотворчу спадщину Кобзаря — полум'яного борця проти царського самодержавства і кріпосництва.

З величезним інтересом студенти-філологи знайомилися з експонатами музею. Їх увагу привернула, насамперед, винятково багата колекція картин і малюнків Т. Г. Шевченка-художника, серед яких переважна більшість — оригінали.

Подовгу затримують студенти свій погляд на малюнку злидненої хати батьків Т. Г. Шевченка, зробленому ним у рідному селі Кирилівці в 1849 р. Це — оригінал. Ручка самого поета увіковічила цю типову оселю селянина-кріпака. Під великим враженням малюнка, хтось стиха починає декламувати:

«За що, не знаю, називають
Хатину в гаї тихим раєм.
Я в хаті мучився колись,
Мої там сльози пролились,
Найперші сльози...».

Незабутні враження справляють чудові портрети Т. Г. Шевченка, виконані олівцем, маслом, аквареллю, сепією, зокрема, портрети українського поета Є. П. Гребінки, видатного російського актора М. С. Щепкіна, негра-співака Айра Олдріджа, Агати Ускової, серія автопортретів, починаючи від першого, виконаного в 1840 р., і закінчуючи останнім, зробленим незадовго до смерті, в 1861 р.

Захоплення викликають також відомі композиції Т. Г. Шевченка — «Катерина» (1842 р.), «Селянська родина» (1843 р.), офорти з альбома «Живописна Україна» (1843—1845 рр.), акварелі, малюнки видів Кос-Аралу, Раїмського та Ново-Петровського укріплень, жапрові сценки з життя казахів, — любовно виконані Т. Г. Шевченком в важких умовах миколаївської солдатчини.

Крім образотворчої спадщини, студенти V курсу ознайомилися також з оригіналами і репродукціями автографів поета, з макетами рукописного збірника «Три літа» і «Захлявній книжці», з рідкісними виданнями Шевченкових творів — «Кобзарем» 1840 і 1860 рр., виданням поеми «Гайдамаки» (1841 р.), з книгою «Новые стихотворения Пушкина и Шевченки», виданою в 1859 р. в Лейпцигу. В останній вміщені заборонені царською цензурою антисамодержавні твори Т. Г. Шевченка, зокрема поема «Сон».

Через всі експозиції музею проходить ідея тісного зв'язку Т. Г. Шевченка з передовою російською культурою і літературою. Експонати, в яких розкривається ця тема, студенти вивчають особливо ретельно. В записні книжки заносяться назви експонованих в музеї творів видатних російських майстрів живопису — Карла Брюллова, В. Соколова, В. Тропініна, І. Крамського, І. Рєпіна, художників — друзів поета І. Сошенка, І. Сажина, В. Штернберга.

Шевченко і Белінський, Шевченко і Чернишевський, Шевченко і Добролюбов, Некрасов і Шевченко, Шевченко в оцінці О. М. Горького і дожовтневої «Правди» — експонати на ці теми дають багатий матеріал для розуміння світогляду, творчого обличчя поета-революціонера, розкривають його

роль в загальноросійському суспільному і літературному процесах 40—60 рр. XIX ст.

Грунтовно знайомилися практиканти з експонатами, які розкривають значення творчості Т. Г. Шевченка для подальшого розвитку української літератури, її вплив на Марка Вовчка, О. Ю. Федьковича, Панаса Мирного, П. Грабовського, І. Франка, М. Кошобинського, Лесі Українки, про шевченківські традиції в українській радянській літературі.

В останніх залах музею експоновані матеріали, що розповідають про вшанування пам'яті Т. Г. Шевченка радянським і іншими народами світу. Образ великого Кобзаря увіковічений в картинах І. Іжакевича, М. Бурачека, М. Деригуса, М. Хмелька, О. Пашенка, в скульптурних роботах В. Беклімішева, І. Гончара, М. Ковальова, П. Мовчуна, Г. Петрашевича, а також в роботах народних митців. Загальну увагу привернули, зокрема, гобелени роботи азербайджанських килимарниць та робітниця Решетилівської килимно-ткацької артілі, а також інкрустація з дерева роботи Г. Гебелева та В. Волкова з відображенням поета.

Все це — надзвичайно цінний матеріал для студентів-філологів, майбутніх учителів літератури. Їм хочеться побачити якнайбільше,

занотувати найбільш цінне — все це незабаром пригодиться в практичній роботі в школі. За залом слідує зал, але втомі не відчувається, інтерес не послаблюється аж до останнього експоната.

Слід відзначити ту сердечну увагу, яку приділяли студентам-практикантам працівники музею, зокрема його директор — кандидат філологічних наук Катерина Іванівна Дорошенко, яка особисто давала пояснення до окремих експонатів.

Під час практики студенти відвідали також літературно-меморіальний будинок-музей Т. Г. Шевченка, в якому поет жив весною і літом 1846 р. разом з своїм другом — художником І. Сажиним. Нащадки великого Кобзаря з благоговінням розглядали його особисті речі — сорочки, парусиновий костюм, приладдя для малювання та гравірування.

Перебування на музейній практиці принесло студентам безперечну користь. Воно збагатило їх знання про Т. Г. Шевченка — великого народного поета, основоположника нової української літератури.

Доценти М. Г. УСТЕНКО,

А. А. ЖАБОРЮК.

Заступник редактора

М. В. ПАВЛЮК.